

crkva u svijetu

OSVRTI I PRIKAZI

HRVATSKA GLAZBA

Josip Andreis, *Povijest hrvatske glazbe, Liber-Mladost, Zagreb, 1975.*

Petar Zdravko Blajić

Sveučilišna naklada Liber iz Zagreba u svojoj seriji Biblioteka povijesti prošle godine izdala je dvije knjige, od predviđene četiri, *Povijesti glazbe*, i to prvu i četvrtu knjigu.

U godinama rata izišla je prvi put Andreisova *Povijest glazbe* u jednom velikom svesku. Poslije rata od 1951.—1954. Andreis je izdao *Historiju muzike* u tri sveska, a desetak godina kasnije, 1966., u dva sveska *Povijest glazbe*, i sada evo opet u četiri sveska *Povijest glazbe*, od kojih je četvrti svezak *Povijest hrvatske glazbe*. 1962. u kolektivnom radu *Historijski razvoj muzičke kulture u Jugoslaviji* Andreis je obradio *Razvoj muzičke umjetnosti u Hrvatskoj*. U izdanju Muzikološkog zavoda Muzičke akademije u Zagrebu 1974. izdana je na engleskom jeziku knjiga pod naslovom *Music in Croatia*, koja je ustvari znatno proširen, prerađen i dopunjen onaj rad iz zajedničkog djela o razvoju muzičke umjetnosti u Jugoslaviji. I kako rekosmo, u Liberovu izdanju, kao četvrta knjiga, izišla je *Povijest hrvatske glazbe*, nešto dotjerana *Music in Croatia*.

Kao urednik *Muzičke enciklopedije*, s brojnim prilogima u njoj, kao pisac nekoliko studija (o Lukačiću, Livadiću, Paraću, Gotovcu, Kuncu, Cipri i drugim pojavama iz glazbeno-povijesnog područja hrvatske kulture) uz druga djela iz opće glazbene problematike (*Uvod u glazbenu estetiku, Hector Berlioz i Vječni Orfej*) svojom *Music in Croatia*, odnosno *Povijest hrvatske glazbe* Andreis je mnogo zadužio našu nacionalnu kulturu, u prvom redu glazbenu kulturu.

Kako naše doseljenje u ove krajeve pada u srednji vijek, to i naša povijest, i naša kultura, i glazbena kultura — počinju u srednjem vijeku, pa je razumljivo da je Andreis razvoj glazbene kulture započeo sa srednjim vijekom, da bi slijedeća poglavlja razdijelio po stoljećima: *šesnaesto, sedamnaesto i osamnaesto*. Devetnaesto stoljeće ima dva veća podnaslova: *Glazbeni život u doba narodnog preporoda i Zajčevo doba*, a ovi podnaslovi više svojih potpodjela. Dvadeseto stoljeće je opet razdijelio u *Glazbena kultura u Hrvatskoj između dva svjetska rata* i *Glazbena kultura u Hrvatskoj nakon 1945.*, opet s potpodjelama. U *Literaturi* na koncu knjige navode se samo djela općeg značaja, jer je uz prikaz pojedinih glazbenika ili pojava dana posebna odgovarajuća literatura. S kazalom imena i s općim kazalom zaključena je ova prva, opširna i temeljita, *Povijest hrvatske glazbe*.

Nije jedanput rečeno kako nam na mnogim područjima nedostaju monografije, studije-predradnje, da bismo mogli imati sintetička djela, opće preglede, cjelovite povijesti. U pitanju glazbe čini se da stojimo najslabije. Nešto članaka i pokoja značajnija studija nedostatan su materijal; no i ono što imamo tek je u posljednje vrijeme evidentirano i sistematizirano. Vjerujemo da je više truda Andreisu zadala knjiga o našoj nacionalnoj glazbi nego prve tri o općoj.

Treba ipak spomenuti da Andreis nije prvi koji je pokušao dati opći pregled razvoja glazbene kulture u nas. Božidar Širola je 1922. izdao *Pregled povijesti hrvatske muzike*, a 1942. *Hrvatsku umjetničku glazbu*. Godinu dana poslije, 1943., izašla je u reviji *Croatia Sacra* i zatim kao separat *Crkvena glazba u Hrvatskoj*. I Albe Vidaković namjeravao se upustiti u taj posao, no prerana smrt ga je pretekla.

Hrvatska glazbena prošlost sve negdje do XVI. stoljeća obavijena je velom anonimnosti, što ne znači da je nije bilo i da se nije razvijala. Sigurno se po mnogim našim crkvenim i samostanskim arhivima, tko zna u kakvom stanju, nalazi još mnogo zanimljivog materijala. Premda je već nešto rađeno, u evidentiranju još ni izdaleka nije učinjeno da se sve pregleda, pretraži, sistematizira, objavi i prouči. Jer za onaj najstariji period jedva da smo uz Vidakovića imali čovjeka spremna da se s tim temeljitije pozabavi. Možemo ipak spomenuti neke zapažene radove Marijana Grgića i Jerka Bezića. A već ono što je Vidaković napravio uvjetovalo je neke izmjene u rezultatima evropske muzikologije s osobitim osvrtom na naše krajeve. Zar se sve naše znanje o našoj glazbi za prvih sedam stoljeća može iscrpsti na samih dvadesetak stranica koliko ih ima Andreisov pregled hrvatske glazbe? Bogat liturgijski život koji se odvijao uz benediktinske samostane, kojih je bilo mnogo uz hrvatsku obalu, bio je popraćen pjevanjem na istoj razini koju je postigao taj red i drugdje po Evropi. Pa ako su se mnoge melodije sačuvale do danas u usmenoj tradiciji — zar je doista tako malo ostalo zapisano? A i ono što je od zapisanog ostalo i što je objavljeno i obrađeno traži svoju novu obradu prema suvremenim metodama muzikologije i, posebno, glazbene neumatske paleografije.

Šesnaesto stoljeće je još prilično maglovito, iako je mnogo jasnije od ranijeg perioda. Osim Dubrovnika, Splita, Hvara i još nekih gradova južne Hrvatske glazba se počela na većem umjetničkom nivou, i izvan liturgijskih čina, pojavljati i u drugim dijelovima Hrvatske, a imamo i nekoliko imena koja djeluju vani.

Sedamnaesto nas je stoljeće obdario s nekoliko glazbenika na razini suvremene evropske glazbe (Jelić, Lukačić) i s nekoliko teoretičara glazbe. I uza sve što je taj period našeg glazbenog života prilično obrađen, još treba mnogo raditi. U Andreisovu *Povijest* nisu ušli neki najsvježiji rezultati, na pr. istraživanja Ivana Boškovića i Mihe Demovića koja, iako ne mijenjaju kvalitativnu sliku našeg glazbenog života, ipak je obogaćuju.

Osamnaesto stoljeće karakterizira uspon instrumentalne glazbe i tri izdanja *Cithare octochorde*, tog ogledala naše pučke i umjetničke crkvene vokalne glazbe u sjevernoj Hrvatskoj. Očito još moramo raditi, osobito po stranim arhivima i knjižnicama, da bismo osvijetlili neka imena o kojima Andreis koleba, s pravom, da ih prizna našima, jer su se neki samo u nas rodili, a izobrazbu i polje djelovanja potražili su širom Evrope. Sigurno je da bi se mnogi glazbeni djelatnici iz pojedinih nacionalnih enciklopedija i leksikona morali preseliti u naše povijesti, ako zbog ičega, to zbog zakona krvi, a mnogi i zbog vlastitog osjećanja. Za tolike naše studente i znanstvenike — eto tema za rad i radnje.

U ovom dijelu *Povijesti* Andreis je, čini se — iako nije, što je razumljivo, potpun — najsigurniji, jer su mu za ovaj rad prethodili radovi na pr. Plamenca, Vidakovića, Filića, Kniewalda i drugih.

Devetnaesto stoljeće je doba nacionalnih smjerova u glazbi, doba glazbenog romantizma. O tom periodu dugo su se u našoj historiografiji i muzikologiji zadržale romantične teorije, kojih se je Andreis poprilično oslobodio, no tu se koji tračak još zadržao koji će, kako izgleda, prema novim rezultatima morati ustupiti mjesto realnosti događanja.

Povijest glazbe devetnaestog i dvadesetog stoljeća zauzima dvije trećine knjige, što je i razumljivo. Hrvatska glazba se je već afirmirala pod svojim nacionalnim imenom, kvantitativno i kvalitativno. U periodizaciji i sudovima Andreis, uglavnom, slijedi već ustaljeno. No u najnovije vrijeme ima i nekih novih pokušaja periodizacije i vrednovanja naše glazbene baštine iz ova dva posljednja stoljeća (*Arti musices*).

I tako smo došli do naših dana. Ovdje se mogu stvari samo ukratko registrirati, a za neke sudove, bit će vremena kasnije. S mnogo slika i notnih priloga popraćeno je izlaganje kroz čitavu knjigu koja broji gotovo 500 stranica većeg formata.

Andreisova *Povijest hrvatske glazbe* prava je enciklopedija naše glazbe. To je prvo veliko djelo, rađeno i popraćeno sa svim znanstvenim aparatom, koje nas predstavlja nama samima, a u svojem engleskom prijevodu predstavlja nas i svijetu; koje nas sokoli i obvezuje.

Kao i svako djelo, i ovo je sigurno moglo biti još bolje, ali u našim sadašnjim prilikama — ne mnogo bolje. Da je Andreis uzeo u obzir i glazbeni život naših emigranata po svijetu, ova bi povijest bila još potpunija. No i ovakva kakva je zaslužuje najveće pohvale, jer ona je svjetionik i spomenik. A doista, u ovom momentu, Andreis je bio najpozvaniji da se upusti u tako težak, naporan i odgovoran posao.

Osim onih kojima je glazbena djelatnost kruh i hoby, ova bi se knjiga morala naći u ruci i na polici svakog intelektualca, a njezin je engleski prijevod vrlo zgodan poklon svima znancima i prijateljima izvana, koji se mogu služiti tim jezikom.

STAROHRVATSKA BAŠTINA

Starohrvatska baština, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1976.

Dragi Džimbeg

Nedavno se u povodu izgradnje i otvaranja Muzeja starohrvatskih arheoloških spomenika pojavila reprezentativna ilustrirana edicija o našim davnim spomenicima pod naslovom *Starohrvatska baština*. Bogato i ukusno opremljena, ova dokumentarna zbirka velikog formata donosi vrstan izbor najznačajnijih spomenika i predmeta iz starohrvatskog razdoblja. Uz opsežan *Uvod*, precizan *Popis i katalošku obradu predmeta* u knjizi je na čvrstom kunst-druk-papiru otisnuto stotinjak fotografija uglavnom u crno-bijeloj tehnici. Na njima je, prema popisu, prikazano 77 predmeta, u cjelini i nekih u pojedinim detaljima. Edicija predstavlja prvorazredni dokumenat o našem povijesnom, etničkom, kulturnom i religioznom biću već u prvim stoljećima nakon doseljenja u ove krajeve. Prelazi značaj prigodnog izdanja.

Na djelu je radilo više stručnjaka. U izradi je sudjelovala redakcija od 10 članova na čelu s glavnim urednikom Antom Maštrovićem. Iscrpan i znalčki *Uvod* napisao je dugogodišnji čuvar starohrvatske baštine, poznati naš arheolog i pobornik centralnog nacionalnog muzeja, akademik Stjepan Gunjača; fotografije i likovnu obradu priredio je Mladen Grčević, a popis i zgusnutu katalošku obradu predmeta sastavio je Dušan Jelovina. Izdavač je Grafički zavod Hrvatske.

Povod je ovom izdanju, spomenuli smo, otvaranje Muzeja starohrvatskih arheoloških spomenika u Splitu. Naime, ove se godine — zgodnom podudarnošću — u jubileju prvih početaka kršćanstva u hrvatskom narodu, Jeleninih crkava i nadgrobne ploče, najznačajnijeg epigrafskog spomenika u našoj historiografiji, bogata baština naših davnih stoljeća — nakon vandalskih rušenja, zaborava i kojekakvih negiranja, skrivanja i lutanja — 29. studenoga, na